

Polis till yrket

Elva poliser berättar

Elva poliser berättar

Utgivare: Polisförbundet

Journalister: Katarina Petersén Nielsen och Linda Sundgren

Design: Katarina Höglund

Omslagsillustration: Maria Crum

Repro och tryck: Intellecta Tryckindustri

Tryckår: 2008

POLIS TILL YRKET

Elva poliser berättar

En förändrad polisutbildning för ett tryggare samhälle

Den enskilde polisen ges sällan möjlighet att berätta sin historia. När media skriver om polisens arbete handlar det ofta om sådant som gått snett. Men bortom tidningsrubrikerna finns det många intressanta historier som borde få berättas. Varje dag utförs skickligt polisarbete runt om i Sverige. I den här boken ger elva poliser en inblick i sin vardag.

DEN BILD SOM FRAMKOMMER när man tar del av polisernas berättelser är att poliserna ställs inför en mängd utmaningar. Det handlar bland annat om att få ett utsatt vittne att våga berätta vad hon har sett, att genom tekniken hitta spår på en brottsplats eller att möta demonstranter under en kommendering.

Det finns ingenting som pekar på att brottsligheten eller polisens arbete skulle bli mindre komplext i framtiden. Detta ställer i sin tur krav på en polisutbildning som ger polisstudenterna goda förutsättningar att gå in i sin nya yrkesroll.

De senaste åren har polisutbildningen varit föremål för diskussion. Våren 2008 kom en utredning där man föreslår att polisutbildningen ska förlängas med en termin och få högskolestatus. Det är bra. Ska vi skapa ett tryggt samhälle är det nödvändigt med en förändrad polisutbildning som står i samklang med samhällsutvecklingen.

Ytterst handlar polisutbildningens upplägg om vilket samhälle vi vill ha i framtiden. Vill vi ha Robocop-poliser? Eller vill vi ha poliser med god förmåga att möta människor i svåra situationer, som ges förutsättningar att så bra som möjligt mentalt förbereda sig för olika situationer och som är trygga i sin yrkesroll. En yrkesroll som hela tiden påverkas av en allt snabbare samhällsutveckling.

FÖR POLISFÖRBUNDET STÅR DET HELT KLART; Vi behöver en treårig polisutbildning på högskolenivå. Utbildningen ska bestå av både teori och praktik. Polisförbundet vill bidra till målet om fler synliga poliser, som ges de bästa förutsättningarna att möta brottsoffer och uppträda etiskt. Ska vi klara detta är det regeringens uppdrag att ge oss rätt verktyg i form av en längre polisutbildning på högskolenivå.

Vi poliser måste vara lyhörda för samhällets behov. Men samhället måste också lyssna på oss. I den här boken kan du ta del av elva polisers berättelser om sitt yrke.

Jan Karlsen

Polisförbundets ordförande

Innehållsförteckning

Björn Sellström Utredare på gruppen mot sexuella övergrepp 8 motbarn och barnpornografi på Rikskriminalen i Stockholm.	8
Christer Sellström Kriminaltekniker på 14 Polismyndigheten i Västerbotten.	14
Leif Nykvist Chef och utredare vid enheten 20 för grova brott i Dalarna.	20
Anders Norberg Kriminalinspektör vid narkotikaroteln i Halland. ... 26	26
Mostafa Alshawi Närpolis, Rosengård i Malmö. 34	34
Ola Lindelöf Ungdomspolis i yttre tjänst. 40	40
Sven Ahlbin Operativ chef vid Länskriminalpolisen 46 i Västra Götaland.	46
Lena von Sydow Inspektör i yttre befäl och 52 avdelningschef i SPT kommenderingar i Stockholm	52
Ulrika Lichtenberg Patrullerande polis, 58 hundförare och instruktör för polishundträning i Blekinge län.	58
Joel Gerdin Ordningsspolis i Linköping 62	62
Ylva Carlsson & Jan-Anders Jönsson Stationerade som 68 sambandsmän i Haag, Holland respektive i Vilnius, Litauen.	68
Utveckla polisutbildningen 74	74

Björn Sellström

Utredare på gruppen mot sexuella övergrepp mot barn och barnpornografi på Rikskriminalen i Stockholm.

För fem, sex år sedan bestod ett beslag av barnpornografi av kanske 20 000 bilder och några filmer på tre–fyra minuter. Idag kan en databas lagra miljontals foton och filmerna har blivit timmeslånga. Och allt ska gås igenom av polisens utredare ...

I takt med att internet växer ökar marknaden för kriminella verksamheter. Framför allt skapas ett forum för sexualbrott för inte minst spridning av barnpornografiska bilder samt grooming, vuxna som tar kontakt med minderåriga i sexuella syften.

– Tyvärr har marknaden för det här växt otroligt, säger Björn Sellström, 43, utredare på gruppen mot sexuella övergrepp mot barn och barnpornografi på Rikskriminalen i Stockholm.

– Jag tror att internet lett till att fler personer upptäckt att de tycker att barnpornografi är intressant. Det finns en massa porrmissbrukare som sitter och surfar. Så halkar de in på en sida med barnpornografi och plötsligt upptäcker de att de tänder på något de kanske aldrig annars hade sökt sig till.

HAN MENAR ATT tillgängligheten på nätet är så stor att det genomsyrar allt och att även ungdomars syn på sexualitet har förändrats. Därför är det också lättare för den som är ute efter att utnyttja barn och ungdomar att lura dem till sig. Resultatet är ett hav av barnpornografiska bilder och filmer som man inom polisen arbetar hårt för att förhindra spridning av. Att granska de här bilderna är därför en stor del av deras jobb och det är viktigt att utredarna klarar att distansiera sig från den grymma verklighet bilderna återspeglar.

– Man vänjer sig, men det är inte alla som klarar av det. Man får lägga på någon slags objektivitetssyn och se det för vad det

är – en viktig arbetsuppgift som måste utföras. Men det innebär inte att man är likgiltig, säger Björn Sellström.

Fram till 2006, då han började arbeta på avdelningen, sköttes all granskning av barnpornografibrott här. Idag har avdelningen en samordnande funktion för hela landet kring barnpornografi och sexuella övergrepp mot barn.

– Mycket handlar om att gå igenom och sammanställa tips vi får från allmänheten och samarbetspartners, bland annat Interpol och Europol. Sedan bedriver vi själva en del spaningsverksamhet och filtreringsarbete. När vi får in tips om en site, tittar vi på den, kollar om där finns barnpornografiska bilder och lägger i så fall upp den på en lista som regelbundet uppdateras och skickas ut till alla stora internetleverantörer samt en del mindre. Leverantören lägger sedan in en spärr på sidan så att den som följer en länk dit istället hamnar på polisens stoppsida. Svensk polis är också via gruppen med i ett internationellt projekt, Circamp, för att begränsa spridning av barnpornografi.

SEX PERSONER arbetar med att övervaka internet, utbilda poliser i att utreda barnpornografibrott, hålla föreläsningar för myndigheter och organisationer med kopplingar till barn, agera sakkunniga vid lagstiftningsfrågor och som sagt att hantera all den information och de tips som kommer in.

– Vi får hela tiden in tips om fildelning och spridning av barnpornografiska bilder som vi följer upp. Om ett annat lands polis upptäcker att svenska IP-adresser förekommer vid upp- eller nedladdning av barnpornografi skickas informationen via Interpol eller

Europol till oss för vidare utredning. Vi i vår tur kontaktar internetleverantören och via deras loggar kan vi lätt få fram namn och adress till den person som varit ute och fildelat eller spridit bilder på nätet vid en given tidpunkt, säger Björn Sellström.

UTREDNINGAR OCH GENOMGÅNGAR av beslagttaget material ligger numera på de lokala polismyndigheterna. När en person väl blivit identifierad skriver Björn Sellström och hans kollegor en anmälan. Denna skickas vidare till den myndighet som ligger närmast den misstänktes bostad. Anmälan leder till husrannsakan och oftast beslagtagning av hårddisk hos den misstänkte. Därefter är det utredarens sak att gå igenom och utreda det material man funnit.

– Utredarna har ett enormt arbete att genomföra och det är både mentalt och tidsmässigt krävande. Varje bild måste studeras noggrant. Först ska en bedömning göras om offret på bilden faktiskt räknas som barn eller inte. Här avgör tyvärr inte ålder. Istället ska barnet inte ha ”fullbordat en pubertetsutveckling”. Hur det bedöms är bara en av de saker vi lär ut under våra utbildningar, säger Björn Sellström.

Annat som utredaren måste titta efter är olika detaljer i bilderna eller på filmerna. Finns det några texter man känner igen i bakgrunden, ett dörrhandtag som återfinns i den anmäldes hem eller något annat kännetecken som kan identifiera var bilden är tagen och så vidare. Även ljud ska lyssnas igenom. Dialekter, språk eller annat som kan hjälpa till att identifiera barnet på bilden är av största vikt.

– Även om vi inte längre granskar något material här hos oss så ska allt material tillbaka hit för att arkiveras och säkras. Så bilderna kommer vi inte undan ändå. Bara bilder brukar vara okej, filmer är mindre

okej men filmer med ljud är faktiskt fruktansvärt att behöva se. Det blir så väldigt påtagligt. Visst blir man illa berörd ibland men då får man ta en paus. Gå ut på en promenad eller gå och träna, säger Björn Sellström.

- Men vi är tvungna eftersom detaljerna gör att vi kan lyckas identifiera ett barn och kanske hitta den som har tagit bilderna eller filmerna.

Totalt får man i Sverige in någonstans mellan 600 och 700 anmälningar om barnpornografibrott per år men bara ett 70-tal personer per år. Oftast rör det sig om personer som spridit eller innehar bilder och straffpåföljden är relativt låg.

- Tyvärr är det låga straffärenden med dagsböter. Eftersom det tar sådan tid att utreda går det ofta väldigt lång tid innan en person döms. Under tiden pågår kanske ett brott där ett barn utsätts för kontinuerliga övergrepp, säger Björn Sellström. Men kan vi däremot identifiera och hitta ett barn och gärningsmannen bakom bilderna så blir straffet betydligt högre. Då handlar det istället om andra brott som exempelvis våldtäkt mot barn.

HAN BERÄTTAR vidare att Interpol har en databas med identifierade barn och att polisens utredare både där och i avdelningens eget arkiv ska kunna ha tillgång till värdefull information för att jobba med brotten. Men det gäller att vara uthållig.

- Vi vill helst att det ska vara flera utredare på varje enhet. Är man ensam blir det tufft – dels för att man har ett tungt material, dels för att det blir stora mängder att utreda för en enda person. De som går våra utbildningar är engagerade och vill jobba med det här men alla myndigheter är inte riktigt lika glada. Eftersom utrednings-

arbetet kring barnpornografibrott är så tidskrävande finns det en viss risk att de till slut blir ett mängdbrott, menar Björn Sellström.

– Men det är inte frimärken vi tittar på. Bakom varje bild finns ett sexuellt övergrepp mot en liten individ. Vi kan ju släcka ner datorn och gå hem när vi vill. Men det kan inte de som är på bilderna ...

Christer Sellström

Kriminaltekniker på Polismyndigheten i Västerbotten.

Klockan 13.00 den 29 mars 2006, en timma efter gripandet, anhölls den misstänkte 33-årige man som sedan hösten 1998 härjat i Umeå. Grova överfall, våldtäkter och mordförsök fanns då på den efter-sökte Hagamannens meritlista, vars fall blev DNA-analyser. Och polisens kriminaltekniker var de som satt på bevisen.

– I det här fallet var jag den som gjorde undersökningen på den första brottsplatsen där man kunde hitta sperma som räckte för att göra en DNA-profil.

Det var en lättnad för alla, både allmänhet och polis uppe i Umeå, att Hagamannen äntligen greps, säger Christer Sellström, kriminaltekniker på Polismyndigheten i Västerbotten.

OFFRET HADE TVINGATS till oralsex och spottat ut sperman i gräset vid brottsplatsen. Hon kunde peka ut ett område på kanske 50 gånger 100 meter.

– Sedan var det bara att lägga sig på alla fyra och börja leta. Som tur var kom vi ut till platsen bara någon timma efter att brottet blivit begånget. Dessutom var det frost så det gick faktiskt att ana sig till vad som kunde vara spott och efter någon timma fick jag träff!

Fynd som kunde matchas mot den första DNA-profilen gjordes på nya brottsplatser. Även fotavtryck, klädundersökningar och andra tekniska bevis hittades men eftersom DNA redan var funnet handlade det framför allt om att försöka hitta rätt man.

– Här hade vi ju minst tre brott där vi tack vare DNA-tekniken säkert visste att det rörde sig om samma person, säger Christer Sellström. Varje tips togs på allvar och vi hade folk som tog DNA-prover på alla

misstänkta som var villiga att ställa upp. Det var många år av frustration när vi hade fällande bevis utan att kunna hitta gärningsmannen.

Just DNA-tekniken, berättar han, har varit den mest revolutionerande utvecklingen för att kunna säkra spår vid brottsplatser och framför allt vid våldtäkter.

– Tekniken innebär att vi plötsligt har möjlighet att faktiskt kunna peka ut gärningsmannen och därmed också få honom fast. Det var ju det som till slut gjorde att vi tog Hagamannen – hade vi inte haft den tekniken hade han kanske fortfarande gått lös.

YTTERLIGARE EN FRAMGÅNGSFAKTOR med DNA-tekniken har varit att man sedan två år tillbaka tillåter polisen att ta jämförelseprov, som vid fingeravtryck, av DNA. Det, säger Christer Sellström, har gett enormt mycket fler resultat vid brottsplatsundersökningar och bättre blir det ju mer jämförelsematerial man får in.

– När jag började på kriminaltekniska avdelningen 1982 hade vi bara blodgruppsbestämning men där kan flera personer ha en och samma blodgrupp. Med DNA-tekniken vet man helt säkert att man hittat rätt person om man får en matchning. Så kan man bara få fram en DNA-profil på sperma eller genom saliv är det bara det som gäller.

Men det är inte vid alla grova brott man hittar kroppsvätskor och kan få fram DNA. Och även fingeravtrycket och andra spår är fortfarande av stor vikt vid brottsplatsundersökning.

– Det handlar om en lång kedja bevismaterial som tillsammans ger oss en bild av vem vi har att göra med, säger Christer Sellström. Därför gäller det att vara noggrann och tänka till när man kommer ut på en brottsplats.

Och även om en stor del av kriminalteknikernas jobb går ut på att leta och säkra tekniska bevis så är deras arbete betydligt mer komplext än så.

– Grov våldtäkt, mord, misshandel och inte minst vid bränder, så fort det har begåtts ett grovt brott kallas vi kriminaltekniker in för att analysera och undersöka brottsplatsen. Mitt arbete är att utreda vad som har hänt, skapa mig en bild av hur det gått till och konstatera att det faktiskt är ett brott som har skett, säger Christer Sellström.

– Jag ska dessutom kunna identifiera och säkra spår och då är det väldigt viktigt att göra en bra analys. Spår kan man ju gå och plocka som man plockar svamp, men för att de ska vara användbara måste de kunna sättas in i en händelsekedja. Så man får fundera mycket, som hur något har hamnat där och varför. Det blir mycket hjärngymnastik.

MEN DET ÄR OCKSÅ DET som gör arbetet spännande, menar Christer Sellström som gått utbildningar i allt från blodstänks-, finger- och fotavtrycksanalyser till kurser om illegala narkotikalabb och brottsplatskoordinering, och som trots 26 år som kriminaltekniker fortfarande stortrivs med sitt jobb. Arbetsmiljön på en brottsplats är kanske inte alltid så trevlig, berättar Christer Sellström, men den dagen man börjar tycka det ska man nog byta jobb, säger han med ett litet skratt.

– Däremot är själva arbetsuppgifterna så intressanta att jag klarar att stänga av den känslomässiga biten. När det gäller mordplatser eller andra brottsplatser där man konfronteras med döda människor är det någon sorts andlighet i tanken som i alla fall jag använder mig av, förklarar han. "Den här människan som ligger här lider inte längre", brukar jag tänka, men skadorna finns där och dem kan jag undersöka.

Jag kan göra allt för att ge personen någon slags upprättelse och få fast den som gjorde det. Både för individens, de anhörigas och samhällets skull.

Christer Sellström berättar att han tycker bäst om att vara ute på fältet och ägna sig åt brottsplatsundersökningarna men i hans arbete ingår även en hel del laboratoriska undersökningar. Både han och hans åtta kollegor i distriktet turas om med att vara ute på fältet eller att arbeta på det tekniska labbet. Här förundersöks och preliminärbedöms alla tekniska spår som tagits in innan de eventuellt skickas vidare till SKL där en noggrannare undersökning görs och till exempel DNA-profiler fastställs.

– Förutom det material som vi själva tar in kommer det in en hel del från alla de mängdbrott, som stölder och inbrott, som begås. Där är det oftast de uniformerade poliserna som spårsäkrar klassiska spår som fingeravtryck, fotavtryck eller eventuell DNA, säger Christer Sellström.

BARA UNDER 2007 handlade Tekniska roteln i Västerbotten cirka 2 620 och man fungerar som ett filter mot SKL så att de inte ska svämma över i irrelevant material. En annan uppgift som tillfaller kriminalteknikerna är att arbeta med identifieringsuppdrag av omkomna i olika sammanhang – både nationellt och internationellt.

– Bland annat var halva vår styrka nere i Thailand och hjälpte till vid Tsunamikatastrofen. Då är vår uppgift att ta in underlag från anhöriga som anmält folk saknade – hur de var klädda, hur de såg ut, om de hade några särskilda kännetecken och så vidare. Sedan tar vi med oss uppgifterna så att vi kan jämför dem med kroppar som hittats. Det är också vår uppgift att ta fingeravtryck och jämföra med om det är möjligt.

Tekniska roteln i Västerbotten täcker ett område som sträcker sig ända från Dorotea i söder till Sorsele i norr med sträckor upp till 40 mil att köra. För att de inte själva ska svämma över i arbete och behöva resa alltför långt finns ytterligare en enhet poliser som hjälper till att säkra spår på lite grövre brottsplatser.

– Vi har sedan länge lite mer kvalificerade poliser lokalt ute på orterna, så kallade LOKUS eller lokala brottsplatsundersökare, som de numera heter. De har fått en utbildning på tre veckor för att kunna arbeta mer självständigt och göra utförligare bedömningar på bland annat bränder som är rätt vanligt, men även vid mängdbrott. I Västerbotten är de sedan årsskiftet tio stycken. De får en vidareutbildning på tre dagar varje år och det hoppas vi ska förbättra vårt gemensamma arbete med teknisk bevisföring, säger Christer Sellström.

NÄR CHRISTER SELLSTRÖM en gång i tiden själv blev kriminaltekniker ingick utbildningen som en tre månaders kurs i själva polisutbildningen. Idag är det SKL som står för utbildningen som är på ett år. Dessutom måste man hela tiden vidareutbilda sig.

– Jobbet som kriminaltekniker kräver verkligen att man håller sig uppdaterad och hänger med i utvecklingen kring olika tekniker och spårsäkringsmetoder, säger han. Men det är också viktigt med erfarenhet. Jag är övertygad om att det lönar sig att ha arbetat några år som vanlig ordningspolis och bekantat sig med de miljöerna som en brottsplats innebär innan man blir kriminaltekniker.

Leif Nykvist

Chef och utredare vid enheten för grova brott i Dalarna.

En ung flickas berättelse ledde till att ett bestialiskt mord utfört av X-team i Falun kunde klaras upp. Annars är vittnen som skräms till tystnad ett problem för polisen, inte minst då mc-klubbar är inblandade.

Tidigt söndag morgon, 28 mars 2004. Polisen i Dalarna får ett anonymt samtal från en person som påstår att det pågår slagsmål och misshandel i en gammal industribyggnad i utkanten av Falun. Adressen är välkänd. Den tillhör mc-gänget X-team, en underklubb till Bandidos, och på grund av misstankar om omfattande narkotikahandel har polisen redan lokalens huvudentré bevakad med dold kamera.

– Eftersom det hade varit bråk där tidigare samlade vi ihop ett gäng med ett tiotal poliser och åkte dit. När vi kom fram en timme senare hade det börjat ljusna. Lokalen var tom och det fanns inte en enda människa på platsen, berättar kriminalkommissarie Leif Nykvist, 57, chef och utredare vid enheten för grova brott i Dalarna.

POLISERNA SER SIG OMKRING. Inget misstänkt påträffas men då man ändå befarar att ett brott begåtts spärras området av i väntan på en teknisk undersökning. Under söndagen kommer åter ett anonymt samtal från någon som hävdar att en person har misshandlats i lokalen under natten. Tekniker skickas till platsen och när spår av blod hittas inleds en två veckor lång brottsplatsundersökning. Parallellt börjar man kartlägga dem som varit på platsen under söndagsnatten, något som underlättas tack vare bilderna från övervakningskameran. X-team hade haft fest. Tio killar och tjejer deltog och senare dyker ytterligare fyra män från ett rivaliserande gäng upp. På måndagen upptäcker polisen

att en av de fyra sent anlända, en 28-årig man, saknas av sina anhöriga.

– Varken hans före detta flickvän eller mamman hade hört från honom. Deras uppgifter tillsammans med blodet vi hittat gjorde att vi började arbeta efter rubriceringen mord, säger Leif Nykvist.

DEN SAKNADE MANNEN bodde hos sin mamma och efter att ha säkrat DNA från en tandborste konstaterades att blodet tillhörde honom. Alla som varit med på festen kallades till förhör men ingen sade sig ha sett någon misshandel. Kamerabilderna visade också att flera personer redan lämnat lokalen då brottet skulle ha begåtts. Kvar fanns endast fem X-teammedlemmar, den nu försvunne mannen samt en 20-årig tjej.

– Vi tog in flickan på förhör men hon sa att hon inte hade sett något bråk. Det märktes tydligt att hon var väldigt rädd och mådde dåligt och vi misstänkte att hon visste mer än hon vågade säga, berättar Leif Nykvist.

Polisen hade rätt. Senare kom det fram att flickan någon vecka efter mordet fått ett "socialt besök" av de fem X-teamanhängarna. De hade talat om för henne vad hon skulle säga i förhören, att hon hade varit så full att hon inte mindes något. Hon lydde, men kunde samtidigt inte låta bli att berätta för sina kompisar om det inträffade. En av dem tipsade polisen.

– Hon fick komma på nya förhör. Vi berättade för henne att det inte var säkert att X-team skulle acceptera att hon visste vad de gjort, oavsett om hon pratade med oss eller inte. Vi talade också om vad vi kunde erbjuda för skydd.

Flickan fortsatte att tiga. Ett tiotal poliser arbetade vidare med fallet under sommaren med nya förhör och telefonavlyssning av de fem

mc-killarna. Någon avgörande bevisning fick man dock inte fram. Den unga tjejen hade mått allt sämre och för att lätta bördan skrev hon ner sina upplevelser och tankar från söndagsmorgonen. När polisen fick nys om anteckningarna beslutades om en husrannsakan i hennes lägenhet och där anteckningarna påträffades. Då började hon berätta. Natten till söndagen hade det varit fest hos X-team. Fyra personer från ett rivaliserande gäng hade slutit upp för att dricka öl och prata narkotikaaffärer. X-teamgänget upplevde en av dem som stöddig och arrogant och med sprit och droger i kroppen spårade diskussionen ur.

– Våldet var mycket grovt och de använde både kniv och yxa när de hade ihjäl honom. Den unga tjejen stod bredvid och såg alltihop; inte undra på att hon var rädd och mådde dåligt, säger Leif Nykvist.

DEN SARGADE KROPPEN släpades ut bakvägen och man undgick därmed polisens övervakningskamera. Vad som hände sedan är oklart men troligen lyftes den döde in i en bil och kördes från platsen. Dagen efter mordet återfanns den misstänkta bilen brinnande i Göteborg. Några spår efter kroppen kunde inte säkras och den har aldrig återfunnits. Men tack vare flickans berättelse kunde de fem gärningsmännen gripas. Tingsrättsförhandlingar inleddes i november 2004 och flickan lever numera under ny identitet på skyddad adress.

– De dömdes för olika brott beroende på inblandning. Allihop var unga, under 20, och ingen fick mer än sju års fängelse, säger Leif Nykvist.

För polisen är vittnesmål många gånger nödvändiga för att ett brott ska kunna klaras upp, säger han.

Teknisk bevisning är till stor hjälp men den berättar inte för

oss vad som verkligen hänt. Vi behöver personer som vill och vågar träda fram och berätta.

Under de tolv år Leif Nykvist arbetat mot den organiserade brottsligheten upplever han att det blivit svårare att förmå allmänheten och andra att ställa upp och berätta. Uppmärksammade fall där vittnen kallblodigt tystats har skrämmt många.

– Det är mycket allvarligt eftersom vi ofta är beroende av vittnen. Samtidigt måste man ha respekt för folks rädsla och vi är tydliga med att berätta om vilka risker det medför att vittna och vilket sorts skydd vi kan erbjuda.

LEIF NYKVIST berättar också att de kriminella blivit mer professionella. Direkta hot undviks och retorik och tillvägagångssätt har blivit mer sofistikerade.

– Hur X-team gick hem till den unga tjejen och talade om för henne vad hon skulle säga till oss är ett typexempel på hur de arbetar. Den som utsätts för påtryckningar förstår allvaret utan att några hot uttalas, säger Leif Nykvist.

Även anställda inom rättsväsendet drabbas och kan känna sig både hotade och rädda.

– Då och då får vi uppgifter om att kriminella grupper gör kartläggningar av poliser och åklagare. Det görs enbart i syfte att skapa och spä på rädslan för dem.

Till viss del lyckas de. Vid X-teammordet ville flera av poliserna inte framträda med namn i utredningen. Leif Nykvist säger att han själv aldrig är rädd men att han tar hot på allvar.

– Man måste ha respekt för dem samtidigt som det inte får på-

verka ens yrkesutövning. Det är viktigt att prata om sådant här och under X-teammordet diskuterade vi väldigt mycket, säger han.

Leif Nykvist är stationerad i Borlänge men har hela Dalarna inom sitt arbetsområde. Sedan han kom till enheten 1996 har den organiserade kriminaliteten i länet ökat säger han.

- Bandidosklubben och en underklubb till Hells Angels har flyttat hit. Deras närvaro för med sig en mängd följd brott som in-drivning, utpressning och narkotikabrott. Kärnan rör sig om kanske 20–25 personer men de har en massa anhängare.

I **SAMBAND MED** att polisen inledde sin särskilda satsning mot den organiserade brottsligheten, Alcatraz, i juli 2007 publicerades en lista med 100 namn på de gängmedlemmar som bedöms som särskilt farliga nyckelpersoner och som ska hållas under ständig bevakning. Fem av dem finns i Dalarna.

- De är mycket professionella och försiktiga och det är extremt svårt att bevaka dem. De planerar och leder verksamheten men är själva aldrig ute på fältet och begår brott, säger Leif Nykvist.

Anders Norberg

Kriminalinspektör Anders Norberg
vid narkotikaroteln i Halland.

För två år sedan sprängdes en stor cannabislig på västkusten med förgreningar över hela Europa. Flera månaders intensivt spaningsarbete hade slutligen gett resultat.

– Den rutin och erfarenhet som finns här har jag inte upplevt någon annanstans, säger kriminalinspektör Anders Norberg vid narkotikaroteln i Halland.

En välkänd narkotikasmugglare anhölls för grov misshandel sensommaren 2006. Vid den påföljande husrannsakan hittades spår som tydde på omfattande handel med narkotika. Det blev upprinnelsen till att en svällande härva av smuggling, försäljning och tillverkning av cannabis kunde nystas upp.

– Det var ett misstag av den här personen som ledde in oss på rätt spår. Han hade varit ute från fängelset sedan 2003 och vi väntade väl egentligen bara på att vi skulle komma på honom med någonting igen, säger Anders Norberg, 37, som var ärendansvarig.

FYNDEN VID HUSRANNSAKAN 2006 tydde på att ett större knarkparti var på väg mot Sverige. Leveransen skulle troligen gå via de stora transitländerna Holland, Tyskland och Danmark. Under flera månader pågick spaningsarbete i både Sverige och andra länder. Den 31 oktober ringer dansk polis till kollegorna i Halland och meddelar att man funnit en knarkgömma i en rotvälta i trakten av Helsingör. Fyndet visade sig omfatta tre väskor fyllda med hasch om totalt 84 kilo. Poliserna var överens om att narkotikan var avsedd för den svenska marknaden och åklagaren beslöt därför att avvakta med tillslaget. Planen var att följa väskorna över sundet, både för att säkra spår och för att kunna gripa så många inblandade som möjligt.

– Det krävs stor kompetens och erfarenhet för att kunna avgöra när det är dags att slå till. Griper man in för tidigt finns en risk att ärendet inte håller i en rättegång, säger Anders Norberg.

Vid narkotikaroteln i Halland insåg man tidigt att ärendet sannolikt skulle växa till en omfattande härva. Därför kallades förstärkning in. Rikskriminalen och internationella insatsstyrkan ställde upp. Kustbevakningen involverades liksom polisen i Danmark, Tyskland och Holland. På den egna roteln var uppslutningen mangrann.

– När vi jobbar med ett ärende blir alla på roteln inkopplade. Under utredningsskedet arbetar vi dagtid för att samla våra resurser och utnyttja dem på bästa sätt, berättar Anders Norberg.

Hallandsroteln är den avdelning inom polisen som hanterar de grövsta knarkbrotten med smuggling och storskalig försäljning, medan närpolisen sköter brott med lägre straffvärde. Men ibland fångas även enskilda missbrukare upp av roteln.

– Nyligen klarade vi upp en heroinhärva. Förutom tre stora langare fick vi tag i 20 missbrukare och flera av dem skickades direkt till behandlingshem. På det sättet kan vi ibland rädda några själar från den misär som missbruket medför, säger Anders Norberg.

NARKOTIKAROTELN I HALLAND är en relativt liten enhet med tio anställda. För att klara ärendena turas personalen om att sköta olika uppgifter. Här kan alla allt till skillnad från storstäderna där enskildas uppdrag ofta är mer begränsade.

– Vi sköter allt från personsökning och spaning till förhørsledning och vi biträder åklagare i rättegångar. Ärendansvarig turas vi om att vara. Det här gör att vi kan hela processen och vet hur viktigt

det är att exempelvis kvalitetssäkra alla bevis under utredningen för att det ska bära i en rättegång.

NÄR MER OMFATTANDE FALL uppdagas i Halland får roteln ibland hjälp av kollegor i de närliggande storstäderna Göteborg och Malmö. Uppfyller ärendet kriterierna för nationellt prioriterade fall kan även förstärkning av rikskriminalen och internationella insatsstyrkan bli aktuellt. Narkotikaärenden följer olika faser. Första steget är att identifiera de personer eller den liga som ligger bakom. Därefter följer spaningsarbete med telefonavlyssning och fysisk bevakning. I nästa fas görs själva gripandet. Sedan inleds förhör, husrannsakingar och analyser. När informationen väl är insamlad är det dags för rättegång där den polis som varit ärendeansvarig bistår åklagaren. Själva spaningsarbetet brukar ta mycket tid i anspråk, vilket den stora cannabishärvan är ett exempel på. De inblandade, framför allt den misstänkte huvudmannen som man kom på spåren i samband med den grova misshandeln 2006, var försiktiga med mobilkontakter. Avlyssningsarbetet blev ett tidsödande pusslande med ryckig och kortfattad information. När haschet väl påträffades i Helsingör var det därför ett stort genombrott. Fyndet fotograferades och vägdes och lades sedan snabbt tillbaka under det fallna trädet. Gömman försågs med larmutrustning och insatspoliser placerades ut i området. Den misstänkte huvudmannen hade några år tidigare ertappats med att smuggla narkotika sjövägen över sundet och man utgick ifrån att transporten skulle ske med båt även denna gång. På svenska sidan gjordes också förberedelser. Alla var på helspänn. Sedan hände ingenting. Smugglarna vågade sig inte ut på sjön i de hårda novemberstormarna och spanarna sattes återigen

i väntläge. Men efter två veckor gick larmet. Kvällen den 10 november hämtade tre män bytet från rotvältan. Polisen visste precis vad de skulle göra och de släppte aldrig gärningsmännen ur sikte. Färden gick över sundet med gummibåt mot Domsten norr om Helsingborg. Väskorna flyttades över till en bil och mannen som kört båten satte sig bakom ratten och styrde mot Helsingborg. När han nått staden beslutade sig poliserna för att göra ingripandet, vilket skedde utan dramatik. Hans två medkumpaner återfanns på stranden i Domsten där de tog hand om gummibåten. En av dem försökte fly men båda kunde så småningom gripas. Ärendet går nu in i nästa fas med förhör, husrannsakingar och materialanalyser. Precis som under spaningen gick arbetet trögt.

– De inblandade ville inte berätta någonting och vi var tvungna att bevisa allt. Det är ganska vanligt att de inblandade inte vill prata, det är en hederskodex de har, säger Anders Norberg.

SAKTA MEN SÄKERT klarnar dock bilden. Förutom haschet man fann i väskorna uppdagas en välorganiserad och mångårig narkotikasmuggling från Holland till Sverige som letts av den misstänkte huvudmannen. Polisen avslöjar också en inomhusodling av cannabis i en lokal i Kungsäter som samme huvudman kontrollerat.

– Att narkotikahärvor växer på det här sättet är väldigt vanligt. Det som vid första anblicken verkar vara ett ganska enkelt fall visar sig ofta vara riktigt komplicerat, säger Anders Norberg.

En viktig källa till information för poliserna brukar vara mobiltelefoner. Men i cannabishärvan hade den luttrade huvudmannen varit mycket sparsam med att använda den. Adresser och andra betydande detaljer visade sig istället finnas i den misstänktes klocka.

– Han hade en digital telefonbok, anteckningar och koder lagrade i sitt armbandsur. Det finns ofta en överdriven äventyrromantik i de här kretsarna, konstaterar Anders Norberg.

FÖR POLISERNA gäller det att dra nytta av teknikintresset. Att hålla sig ajour med det senaste på marknaden är viktigt, liksom att följa utvecklingen med nya droger.

– Varje år hålls en tre dagar lång narkotikakonferens och den är helt outhärlig för oss. Många bra föreläsare deltar och man får tillfälle att träffa kollegor från rotlar i andra län som man annars bara har telefonkontakt med, säger Anders Norberg.

Annars handlar mycket om självupplärning, förklarar han. Det finns en stolthet och självklarhet i att ta till sig ny information på roteln och kommentarer som ”det där gör jag inte för det har jag inte lärt mig” hörs sällan.

– Är det något man inte förstår ser man till att lära sig det. På en liten rotel måste man kunna allt och man känner ett ansvar från kollegorna att sätta sig in i saker.

Under de åtta år som Anders Norberg varit vid roteln upplever han att tempot inom narkotikahanteringen ökat. De kriminella har fler kontakter och gör snabbare överenskommelser. Många av de brottslingar som roteln kommer i kontakt med är lite äldre, tyngre kriminella. Men i deras närhet finns ofta missbrukande flickvänner och barn som far illa.

– Den misär som barn i missbrukarfamiljer lever i är svår att föreställa sig. Jag har inte träffat några barn till missbrukare som mår bra. Det ska i så fall vara invandrarfamiljer som har en annan social samvaro än vi svenskar där mormor eller farmor finns med i bilden

och tar hand om barnen. Vi kontaktar alltid sociala myndigheter när vi påträffar barn hos missbrukare och varje år är det alltid något av de här barnen som placeras i fosterfamilj, berättar Anders Norberg.

MEN HUR GICK DET DÅ för de inblandade i cannabishärvan? I tingsrätten dömdes huvudmannen plus ytterligare en inblandad till tolv års fängelse. En tredje fick tio år sedan han hjälpt polisen i utredningen. Mannen som skött cannabisodlingen dömdes till tre och ett halvt år. I hovrätten sänktes dock huvudmannens straff till tre och ett halvt år då man ansett att det inte var bevisat utom all rimlig tvivel att han varit inblandad i själva smugglingen. Trots all information polisen samlat om honom hade han ju inte varit på plats i Helsingborg den natten narkotikan fördes in i Sverige.

– Han släpptes för några månader sedan och det känns så klart lite trist. Men sådant är vårt rättssystem och det måste vi respektera, konstaterar Anders Norberg.

Mostafa Alshawi

Närpolis, Rosengård i Malmö.

Närpolisen arbetar med den lokala vardagsbrottsligheten. De möter barnen i skolan och den vanliga människan på gatan. I problemtyngda förorter är de viktiga förebilder för många ungdomar.

När det uppstår lägenhetsbråk, misshandel, rån, överfall, inbrott eller annan kriminell verksamhet i Rosengård i Malmö försöker närpolis Mostafa Alshawi, 25, och hans kollegor att snabbt vara på plats. De hittar bra i området och ibland känner de både offer och förövare.

– Det är en stor fördel för oss att ha en nära kontakt med de som bor här eftersom det underlättar vårt arbete. Det är till och med vetenskapligt bevisat att sociala relationer är viktigt i det brottsförebyggande arbetet och det finns belägg för att ingripanden oftast blir mindre dramatiska om polis och gärningsman känner varandra sedan tidigare, säger Mostafa Alshawi.

NÄRPOLISENS UPPGIFT är att arbeta nära invånarna, att röra sig bland folk på gator och torg och att söka upp ungdomar i deras egna miljöer i skolor och på fritidsgårdar. De har stor nytta av att känna människorna i sin omgivning och att ha förståelse för hur de tänker och resonerar. Och den förståelsen har Mostafa Alshawi. Bara fyra år gammal flydde han med familjen från diktaturens Irak och hamnade här i Rosengård – ett område där arbetslösheten är hög, invandrarna många och där flera av ungdomarna har liknande bakgrund som han själv.

– Jag vet att det finns många underbara människor i Rosengård men vissa av dem har hamnat snett på grund av sociala problem. Arbetslösheten leder till ett utanförskap och en ohälsosam livsstil som kan vara svår att bryta sig ur.

– Jag vet hur det känns att växa upp i ett område där invånarna hela tiden beskrivs som gangsters i media. Målar man upp en bild av ett monster så lever man till slut upp till det. Även om jag tillhör dem som alltid skött mig förstår jag hur många av dem som bor här känner, säger han.

Mostafa Alshawi upplever att hans närvaro betyder mycket för dem som bor här. När han patrullerar gatorna och hejar på gamla kompisar är han ett påtagligt bevis för att det faktiskt går att förändra sitt liv. Innan han blev polis arbetade han utomlands för frivilligorganisationen Röda halvmånen i Irak och Sudan, och efter två år vid polisskolan i Växjö är han en representant och försvarare av rättssäkerhet i landet.

– Jag vet att många ser mig som en förebild. De äldre brukar bli glada när jag kommer och vill gärna visa sina barn att det finns en framtid även om man växer upp i Rosengård, och det känns väldigt bra.

MEN DET VAR LÅNGT IFRÅN SJÄLVKLART för Mostafa Alshawi att återvända till sin gamla hemort när han blev klar med polisutbildningen för ett år sedan. Det var mest tillfälligheter som gjorde att han hamnade här. Men även om han hade sina farhågor är han idag glad över att vara tillbaka.

– Vi-och-dem-känslan är stark i Rosengård och förr var jag en av dem. Nu har jag gått över till andra sidan och jag var rädd att mina gamla kompisar skulle se mig som en svikare. Men det har gått över förväntan. Även om jag ibland varit tvungen att gripa före detta klasskamrater och gamla kompisar så har det funnits en slags respekt från deras sida gentemot mig och min yrkesroll. Det är viktigt att vara positiv och trevlig som polis, men även om jag absolut inte vänt min uppväxt ryggen är jag väldigt tydlig med var jag står idag.

Som närpolis har han en ganska styrd arbetssituation. Han och kollegorna har en rad konkreta mål som ska uppfyllas varje månad, med ett visst antal utandningsprov, ordningsförelägganden, narkotika-insatser och så vidare. Därutöver ägnas en hel del tid åt snabba uttryckningar för att lösa akuta situationer.

– En stor del av vår arbetstid går åt till uttryckningsverksamhet. Det handlar om allt från lägenhetsbråk till rån och överfall.

EGENTLIGEN INGÅR INTE UTRYCKNINGSUPPDRAG i närpolisens uppgifter, det är en särskild avdelning inom närpolisen som ska sköta dem. Men på grund av underbemanning måste även Mostafa Alshawi och andra närpoliser hjälpa till vid uttryckningar vilket gör att de mer långsiktiga insatserna blir lidande.

– Det är frustrerande att inte kunna ägna mer tid åt förebyggande arbete. Särskilt som man vet att det ger goda resultat och att det faktiskt kan minska kriminaliteten på sikt, säger han.

För att få bättre framförhållning i arbetet krävs mer resurser, säger Mostafa Alshawi.

– Vi har blivit färre poliser här i Rosengård fast det egentligen behövs fler. Förr var poliser ofta ute i skolorna och berättade om sitt arbete och droger men det hinns sällan med nuförtiden.

Allra störst nytta tycker Mostafa Alshawi att han gör då han får arbeta med barn och ungdomar. De som har framtiden för sig och som har möjlighet att åstadkomma en förändring. Han möter många vilsna och rotlösa unga i den socialt belastade förorten.

– Många har problem med sin identitet och saknar bra förebilder. Deras föräldrar mår dåligt och papporna som av tradition är de som

dragit in pengar till familjen har inget arbete. Men jag hoppas att jag kan påverka en och annan tonåring i gråzonen att ta ett steg i rätt riktning, säger han.

MOSTAFA ALSHAWI berättar att det är tre brottstyper som dominerar i Rosengård och som tenderar att öka. Det är narkotikabrott, bedrägerier med så kallad skimring av bankomater samt människosmuggling där det nästan dagligen görs gripanden i tullen. Han ser också en ökning av kriminella ligor som reser runt i landet på stöldturnéer. För att hänga med i utvecklingen och öka chanserna till en effektiv brottsbekämpning behövs mer kunskap och information.

– Kontinuerlig fortbildning är jätteviktigt för att vi ska kunna hänga med. Det kommer hela tiden nya droger och det används ny teknik för att läsa av kontokort i bankomater. Vi har ett utbildningspass var sjätte vecka och det är otroligt viktigt för att vi ska kunna uppdatera våra kunskaper.

Mostafa Alshawhi ser också behov av förändringar inom polisens grundutbildning. Under sin egen lärotid i Växjö noterade han brister i undervisningen inom kultur och religion.

– De flesta som läser till polis har nog inte så stor erfarenhet av främmande kulturer samtidigt som det finns ungefär 400 000 muslimer i Sverige. Då räcker det inte med en fyra timmars föreläsning om hedersrelaterat våld, konstaterar han.

En annan del av utbildningen som han anser borde uppdateras är den om utredningar på brottsplatser. Genom att lära ut effektivare metoder för brottsplatsutredningar skulle hela utredningssystemet kunna effektiviseras, tror han.

– Man skulle kunna göra så mycket mer på själva brottsplatsen med att säkra spår och att ta tillvara den information som finns där. Det skulle spara en massa tid under senare delen av utredningen och ge en snabbare genomströmning av ärenden totalt sett.

Utbildning är också viktigt för att lära sig att hantera de många skiftande situationer som poliser hamnar i. Närpolisen måste vara rustad att bemöta människor i kris på ett professionellt sätt och då är det viktigt att själv vara i god balans.

– Jag tror att alla poliser har sina ritualer för att förbereda sig inför en uttryckning. Jag förbereder mig mentalt när jag tar på utrustningen. Att prata med kollegan om vem som ska göra vad innan man kommer till platsen är också en viktig del av förberedelsen.

– På polisutbildningen lär man ut bra tekniker för mental förberedelse med bland annat andningskontroll. Även om jag inte följer den metoden fullt ut brukar jag ändå tänka på att ta några djupa andetag innan jag går på ett arbetspass.

ÄVEN DET MENTALA EFTERARBETET ägnas tid och debriefing är en självklar rutin hos polisen i Rosengård efter påfrestande insatser.

– Alla upplever händelser olika och har olika stort behov av att prata om det. Men vi brukar i alla fall sätta oss ner, kanske ta något att äta och dricka och prata igenom det som hänt. Då känner man hur man slappnar av. Utbildning, kunskap och mental krishantering är dock inte allt som krävs för att bli en bra närpolis, säger Mostafa Alshawi.

– Ett stort hjärta och en jättelång stubin är nödvändigt. Man behöver vara ödmjuk också och ha glimten i ögat. Det är viktigt att kunna bjuda lite grand på sig själv, det är så man bygger förtroenden.

Ola Lindelöf

Ungdomspolis i yttre tjänst.

Att försöka hjälpa ungdomar bort från droger och kriminalitet och ge dem en framtid att tro på. Det fick Ola Lindelöf att välja ungdomspolisen.

För ett par helger sedan hölls ett stort party i en fastighet i Västerås. Vårdarna var polska byggarbetare som tyckte om att festa och som bjudit in ett stort antal ungdomar till den lokal de bodde i. Ola Lindelöf och hans kollegor tipsades om vad som pågick och åkte dit. Synen som mötte dem var motbjudande.

– Stället såg ut som en knarkarkvart. Det var skitigt och äckligt och det låg tomma flaskor och burkar överallt.

FESTANDET AVBRÖTS. Poliserna samlade de 57 ungdomar som fanns i lokalen och som var mellan 13 och 20 år gamla. Innan de tilläts gå därifrån identifierades de. Dagarna som följde skickades brev till samtliga föräldrar som informerades om vad deras barn haft för sig och vart de kunde vända sig för att få hjälp och stöd. Även socialen informerades.

– Många föräldrar hörde av sig och var tacksamma över att vi hade kontaktat dem. Det här är ett bra exempel på hur vi kan arbeta, säger Ola Lindelöf.

Ola Lindelöf, 40, är ungdomspolis i yttre tjänst. Det innebär att han arbetar nära stadens belastade ungdomar och försöker ha koll på vad som är i görningen. Han vet en hel del om vilka som dricker alkohol, vem som tar droger och vilken typ av brott de ägnar sig åt.

– Vi lägger mycket tid på uppsökande verksamhet och åker ut till skolor och fritidsgårdar för att lära känna ungdomarna bättre.

Vi kartlägger dem som är i riskzonen och noterar vilka de umgås med och vilka problem de har, säger han.

En nära kontakt med målgruppen är nödvändig för att kunna utföra ett effektivt arbete som ungdomspolis, förklarar Ola Lindelöf. Det handlar om att skapa förtroende mellan polis och ungdomar och det är en tidskrävande uppgift som hela tiden måste underhållas. Ungdomspolisen har också ett brett kontaktnät bland andra vuxna i tonåringarnas närhet. Föräldrar, skol- och fritidspersonal och socialtjänst hör till dem som poliserna träffar och pratar med regelbundet.

– De träffar ungdomarna oftare än vad vi gör och ser vad som pågår. Ibland ringer de till oss och är oroliga för någon som exempelvis börjat röka hasch. Vår uppgift är att förebygga och bekämpa brott, vi ska inte vårda. Men det hindrar inte att vi ofta åker hem till dem som har problem och "föreläser" om hur illa det kan gå om man inte slutar. Det är väldigt viktigt att samla alla vuxna i ungdomarnas närhet för att kunna påverka dem, säger han.

UNGDOMSPOLISERNAS GODA KONTAKTER och stora kunskap om ungdomarna underlättar även brottsutredningarna.

– Får vi bara veta tillvägagångssätt och signalement kan vi nästan alltid gripa personen. Vi är duktiga på att lösa brott, framför allt de grövre, och vi har en hög upplärningsprocent, säger Ola Lindelöf.

Men Västerås ungdomspoliser har också en del problem. Deras arbetsmetoder är personalkrävande och under senare år har de dragits med långvariga vakanser på flera tjänster.

– Att vi kunde ta oss tid att identifiera alla ungdomar som var på fest hos polackerna och dessutom hann skriva brev till deras föräldrar berodde på att vi just då hade ganska gott om folk. Vi var sju stycken.

– Nu är vi bara tre ungdomspoliser igen som ska bevaka hela Västerås och det är alldeles för lite. Vi måste lägga nästan all tid på ”brandkårsutryckningar” för att lösa akuta situationer och då blir det långsiktiga arbetet lidande. Det fungerar ett tag, men ungdomarna växer snabbt till sig, ändrar utseende och byter gäng och då måste vi finnas där bland dem för att hänga med, säger han.

ETT ANNAT PROBLEM som påverkar Ola Lindelöf och hans kollegor är brister i utbildningen.

Varje gren inom polisen har sina specifika förutsättningar och förhållanden och det ställer olika krav på den enskilde polismanens kompetens. Ola Lindelöf hade arbetat 18 år som ordningspolis innan han sökte till ungdomspolisen och trots många år inom kåren saknade han en ordentlig introduktion till den nya tjänsten.

– På ordningen jobbar man på ett helt annat sätt och det hade definitivt behövts någon form av utbildning innan man började här. Nu slängdes man ut i hetluften direkt och har fått lära sig själv efterhand.

Han säger att det också finns ett stort behov av kontinuerlig fortbildning.

– Vi har visserligen ett utbildningspass var sjätte vecka, men det är inte direkt kopplat till det som vi ungdomspoliser sysslar med. Det behövs mer kurser som är anpassade till just vårt arbete. Det händer otroligt mycket hela tiden med ny lagstiftning och nya narkotiska preparat och det är viktigt att hänga med för att kunna göra ett bra jobb.

Som ungdomspolis möter Ola Lindelöf olika sorters brottslighet. Men vissa brottstyper är vanligare än andra, såsom klotter,

skadegörelse och narkotikabrott. Ett annat allvarligt brott som ungdomarna ägnar sig åt är personrån.

– Det har ökat lavinartat. Ungdomarna går på folk på stan eller på krogen och säger ”jag vill ha din mobil, dina pengar, dina cigaretter” eller vad de nu vill åt. De väljer lätta offer, berusade, äldre eller riktigt unga personer. Får de inte vad de vill ha så tar de ibland till våld.

UNGDOMSPOLISENS EGENTLIGA MÅLGRUPP är tonåringar mellan 15 och 18 år. Men även yngre är då och då inblandade i grov brottslighet och det faktiska åldersspannet är snarare 13 till 20 år. Ibland följer poliserna ungdomarna under flera år och lär känna dem ganska väl. En klar fördel i yrkesutövningen samtidigt som det kan vara ganska påfrestande, säger Ola Lindelöf.

– När någon är riktigt otrevlig eller hotar så kan det vara jobbigt att behöva träffa den personen vecka ut och vecka in.

– Ungdomarna verkar ha en slags hatkärlek till oss. Många behöver en vuxen förebild och ser oss som sådana. De kommer fram och hälsar och vill gärna vara nära. Tre minuter senare kan de stå med sitt gäng och skrika dumheter åt oss.

Men trots en delvis tung arbetssituation trivs Ola Lindelöf som ungdomspolis. Han berättar att arbetet är fritt och att han i stor utsträckning själv kan planera sitt arbete. Men framför allt känner han att det är meningsfullt.

– Jag brinner verkligen för detta. Att känna att man lyckats vända en tonåring i rätt riktning ger en otrolig tillfredsställelse. Jag vet att det finns väldigt många bra ungdomspoliser runt om i landet som är djupt engagerade och som vill ungdomarnas bästa.

Sven Alhbin

Operativ chef vid Länskriminalpolisen i Västra Götaland.

En kidnappad person anmäls hos kriminalpolisen i Göteborg. SIBAs VD Fabian Bengtsson är försvunnen och kidnapparna kräver lösensumma. Länskriminalpolisen kopplas in och Sven Alhbin, dåvarande chef vid spaningsroteln, står inför en av sin poliskarriärs tuffaste utmaningar.

Kidnappningar är ganska ovanliga i Sverige och bara vid två tillfällen under de senaste åren har personer utan kriminell anknytning tagits till fånga i ett försök att få ut en lösensumma. Första gången hölls Erik Westberg, son till Autolivs direktör i Stockholm, bunden och fången i fem dygn. Andra gången handlade det om Fabian Bengtsson, elektronikföretaget SIBAs VD i Göteborg. Under 17 dygn satt han inlåst i en liten låda – utan att någon visste var han fanns eller hur han mätte. Båda två försvann utan föregående varning och båda två klarade sig helskinnade tack vare ett skickligt polisarbete.

– Jag tror inte att man mentalt kan förbereda sig på en sådan här situation, säger Sven Alhbin, idag operativ chef vid Länskriminalpolisen i Västra Götaland. Själv kände jag att jag har varit med så pass länge i den här typen av arbete att jag kunde använda mig mycket av det. Man skaffar sig en ryggsäck med åren och det styrker en i yrkesrollen. Både det och livserfarenhet är av stor vikt i ett sådant här fall.

SVEN ALHBIN, 58, har arbetat inom poliskåren i nära 40 år. Först som ordningspolis, vidare som kriminalpolis inom narkotikaroteln, spaningsroteln och på en spaningsenhet inriktad mot grov brottslighet innan han 1988 påbörjade sin chefskarriär och så småningom blev kriminalkommissarie på dåvarande ungdomsroteln och sedermera narkotikaroteln. När den nya polisorganisationen kom till 1995 blev han chef vid underrättelseroteln i Göteborg. Efter tre år som narkotika-

sambandsman i Thailand 1996 – 1999, återkom han till jobbet som chef vid underrättelseroteln innan han 2001 blev chef för spaningsroteln i Västra Götaland. Det var där han arbetade när Fabian Bengtsson i januari 2005 kidnappades och några av de tuffaste veckorna i Sven Alhbins poliskarriär tog sin början.

– En polisförundersökning av den här digniteten består av många olika delar. Spanings- och utredningsarbetet ska kompletteras med det viktiga kriminaltekniska arbetet. Likaså är kriminalunderrättelsearbetets olika specialinriktningar alltid vitalt för ett lyckat resultat. I det här fallet tillkom också ett planeringsarbete för ett eventuellt tillslag och en hel del annat som skulle samordnas. Som operativ ledare innebar mitt arbete ett totalt ärendansvar. Man är övergripande beslutsfattare för vilka resurser som ska användas, hur man ska arbeta rent praktiskt och operativt, vad man ska prioritera och så vidare, säger Sven Alhbin.

– Det svåraste i sån här situation är att man inte kan arbeta fritt. Vi visste ju inte var Fabian Bengtsson fanns och måste hela tiden tänka på hans säkerhet och ta med den aspekten i alla riskbedömningar. Prioritet ett var att rädda Fabians liv.

HAN FÖRKLARAR att det vid en kidnappning är svårt att veta vad som är riktiga hot eller inte. Innan man har några säkra bevis på att en kidnappning faktiskt har ägt rum är det många osäkerhetsfaktorer som måste redas ut: Har ett brott verkligen begåtts? Har han iscensatt detta själv? Är det någon som driver med oss?

– Frågorna som efter hand dyker upp är många och det är lätt att man börjar vackla. Det blir ju en massa spekulationer om varför det inte händer något, säger Sven Alhbin.

– När tvivlen dyker upp är det viktigt att ha något konkret att ta fasta på. I mitt fall var det skräcken jag hört i Fabian Bengtssons röst i meddelandet på hans pappas mobil. Den var genuin och äkta och det bar mig genom hela ärendet. Jag visste att han svävade i fara och vårt primära mål med hela utredningen var att rädda hans liv.

PROBLEMET VAR dock att kidnapparna, trots både dödshot och krav om lösensumma under den första tiden, i form av brev och inspelade bandmeddelanden inte kom med något konkret om hur utväxling skulle ske. Efter en tid blev det dessutom helt tyst från kidnapparna och när det sedan plötsligt kom nya hot från Wien via sms misstänkte man att det var falska kidnappare som hört om fallet. Men, påpekar Sven Alhbin, det man inte med säkerhet kan sortera bort som ”påhitt” måste man ta på allvar.

Förutom att försöka lokalisera var Fabian Bengtsson befann sig låg ett stort arbete i att lugna och hålla familjen underrättad om vad som hände. Då krävs både bra personkännedom och kunskap om hur kidnapparna kan reagera på olika åtgärder mellan polis och familj. En kunskap som till viss del finns inom polisen men som framför allt samarbete och erfarenhet från liknande fall både i Sverige och internationellt kunde bidra med.

– Direkt när detta hände tog vi kontakt med de som arbetat med Westbergfallet och där lärde vi oss mycket. Det som skiljde de två fallen åt var dock att ärendet Westberg hela tiden drevs framåt med nya krav så att man kunde arbeta med att ringa in och gripa gärningsmannen, säger Sven Alhbin.

– Vår gärningsman var rädd för att bli avslöjad och lämna spår efter sig och hans försiktighet gav oss inga indikationer alls. Allt-

så blev vårt primära arbete istället att hantera den psykologiska pressen och att bemöta och stödja Fabian Bengtssons familj. För att få bättre hjälp och kunskaper om hur det skulle göras kontaktade vi Scotland Yard som är betydligt vanare vid kidnappningar.

Här fick polisen mycket hjälp med hur de skulle agera i samarbetet med familjen men också hur man borde hantera press och media. En rekommendation från de brittiska kollegorna var att skapa en bild av oenighet mellan polisen och Fabian Bengtssons familj.

– De ville inte att kidnapparna skulle förstå att vi samarbetade med familjen. På så sätt skulle vårt arbete med att lösa fallet hamna i skymundan i pressen och göra kidnapparna osäkra, förklarar Sven Alhbin.

Hade ett liknande fall dykt upp idag tror han att man hade kontaktat Scotland Yard tidigare och använt deras erfarenheter från början. Hur som helst är han övertygad om att både kunskap och livserfarenhet är två mycket viktiga ingredienser vid fall som Fabian Bengtssons.

– Vilket som behövs i den ena eller andra situationen är svårt att säga – det finns liksom där och kommer av sig själv. Framför allt måste man arbeta utifrån att personen som utsatts för kidnappningen lever och hålla all fokus på det. Fram tills man får ett genombrott är det bara det som gäller.

I FALLET FABIAN BENGTSSON tog det hela 17 dagar innan kidnapparna tog nästa steg. Då hade de hållit sig tysta och inte kommit med några nya krav på flera dagar och man var osäker på om han fortfarande var vid liv. Så en morgon hittades Fabian Bengtsson på en parkbänk i Slottskogen i Göteborg – utmattad men vid liv. Kidnapparna hade fått stora skälvan och helt enkelt givit upp.

– Spänningen både hos familjen och bland oss inblandade poliser var otroligt påfrestande och det var en otrolig lättnad att han släpptes, säger Sven Alhbin. Dessutom innebar det ju en ny frihet för oss att lägga klutarna till för att få fast gärningsmannen.

ÄNTLIGEN KUNDE DEN INSATSSSTYRKA som varit förberedd i flera veckor agera utan att riskera Fabian Bengtssons liv och efter bara några dagar kunde två misstänkta gripas. Utan att någon lösensumma behövt betalas ut och utan att någon kommit till skada.

– Min erfarenhet av kidnappningar är begränsad, men jag tror att det är ett otroligt svårt brott att lyckas med. Kidnapparen ska kunna undgå att bli upptäckt och samtidigt driva ärendet framåt. Dessutom kan det nog vara svårt att förhålla sig neutral till sitt kidnappningsoffer och inte hamna i ett slags ”omvänt” Stockholmssyndrom.

Idag står man bättre rustade inför liknande situationer, menar Sven Alhbin. Dels tack vare gjorda erfarenheter och dels på grund av de förändringar polisen i stort går igenom.

– Polisarbetet har utvecklats oerhört både metodmässigt och erfarenhetsmässigt de senaste åren, säger han. Sedan har den kriminella bilden förändrats. Den grova brottsligheten ökar och ger oss mer erfarenhet av hur vi ska hantera liknande situationer.

Lena von Sydow

Inspektör i yttre befäl och
avdelningschef i SPT kommenderingar i Stockholm.

Stenkastning, slagsmål, rökgranater och offentliga lokaler som sätts i brand. Våldsamheterna kring större kommenderingar kan vara många. För poliserna i yttre tjänst är det en hård verklighet och tuffa arbetspass att hantera, men särskild taktik och nya metoder ger bättre resultat.

År 2005 utbildades ett stort antal poliser i storstadsregionerna i SPT "särskild polistaktik". Problemen kring högriskkommenderingar som demonstrationer och fotbollsevenemang hade länge varit ett växande problem. Och efter EU-kommenderingarna blev det uppenbart. Det var dags för polisen att byta strategi.

- Svensk polis hade länge sneglat på hur framför allt Danmark och även Holland arbetade vid sådana här kommenderingar med lyckat resultat, säger Lena Von Sydow inspektör i yttre befäl och avdelningschef i SPT kommenderingar i Stockholm.

- Polisen bestämde sig för att ett antal chefer på olika nivåer inom kåren skulle gå en utbildning i Danmark och utvärdera vad de tyckte om deras arbetsmetod och taktik.

LENA VON SYDOW som arbetat som stationsbefäl ett antal år tyckte att det kändes intressant att vara med och se hur man skulle kunna arbeta med den nya taktiken. Därför valde hon att gå tillbaka till yttre tjänst som yttre befäl.

Utbildningen föll väl ut och efter att ha fått hjälp av danskarna att utbilda svenska handledare var man igång. Idag har samtliga poliser i yttre tjänst en så kallad Bastaktikutbildning. Polisen i Stockholm, Göteborg och Malmö har tillsammans cirka 2 000 poliser utbildade i Särskild polistaktik.

– Båda strategierna bygger på ett mentalt och kommunikativt förhållningssätt. Tanken är att alla i grunden ska ha samma arbetstaktik och samma bruk av termer oavsett var i landet du jobbar, säger Lena Von Sydow. Det ska alltså inte spela någon roll om du blir kommenderad att arbeta i Växjö om du normalt arbetar i Umeå. Säger man till exempel "vägspärr" så betyder det samma sak och görs på samma sätt var du än är.

FÖR DE SOM ÄR UTBILDADE i den särskilda polistaktiken gäller att man ska kunna rycka in på annan ort vid större kommenderingar som demonstrationer eller fotbollsmatcher.

– Vårt arbete vid högriskkommenderingar som till exempel Salemkommenderingen, 1:a maj-demonstrationerna och derbymatcher har fått en mycket tydligare rutin och strategi. Vi är mycket mer samspelade och jag tycker att vi lyckas förebygga många fler brott så som skadegörelse och framför allt misshandel, säger Lena Von Sydow.

Hela konceptet med att föra en dialog, närma sig folkmassan men ändå hålla sig lite i bakgrunden har en lugnande effekt på de involverade, menar hon.

– Förr var vår roll mer statisk och vi hade mer fasta platsbevakningar där vi ibland fick bilda kedja och använda sköldar till skydd om det blev bråk. Vi hade inte stora möjligheter att faktiskt ingripa och göra något konkret när det hettade till. Idag arbetar vi mycket mer preventivt med dialoggrupper och direkt kontakt med demonstranter och supportrar, säger Lena von Sydow.

Idag är polisen mer mobil och finns mitt ibland demonstranterna. De har inte längre sköldar utan använder mer kroppsskydd som ben

och axelskydd. Och även om avståndet till demonstranterna minskat hävdar Lena Von Sydow att risken för att bli skadad är mindre idag än tidigare.

– Vi är ofta så tätt inpå att de riskerar att skada sig själva om de till exempel börjar kasta sten. Dessutom är det svårare att skada någon man har ett ansikte på eller kanske till och med pratat med. Alternativt är vi på så stort avstånd att demonstranterna faktiskt inte når fram med sten eller andra tillhyggen.

Och de speciellt framtagna bussar man numera använder fungerar också som skydd för polisen.

– Förutom att fordonen går att skydda sig i ger de oss möjligheten att snabbt kunna åka från en punkt till en annan. Det gör att vi upplevs som många fler och vi kan agera snabbare om någonting händer, säger Lena Von Sydow.

MÅLET FÖR POLISEN vid större kommenderingar är att tillståndsgivna demonstrationer ska kunna genomföras utan störning och minska antalet skador och förhindra bråk både i och utanför demonstrations-tåget. I den nya taktiken arbetar man därför i huvudsak som "minglande" poliser och går in och försöker prata med människorna direkt.

– Vi blir inte längre motståndare på samma sätt och då försvinner den där vi-och-dem-känslan som kan vara så förrädisk. Kommer man nära inpå så får de en person och ett ansikte att relatera till och då blir upprorsmakarna ofta färre. Den grå massan som "bara hänger på" försvinner och det är egentligen dem vi behöver få bort. De som verkligen vill bråka får inte den svansen efter sig som de gärna vill ha, förklarar Lena Von Sydow.

– Sedan jobbar vi ganska mycket med att inte vara så förutsägbara, ibland kan vi bara låta de goda krafterna i en demonstration sköta det hela själva. Ofta har vi via dialoggruppen fått en uppfattning om åt vilket håll det lutar men självklart måste vi hela tiden vara flexibla och beredda på det värsta.

JUST DEN MENTALA FÖRBEREDELSEN och planeringen är viktig, menar Lena Von Sydow. Vid högriskkommenderingar som i Salem, den återkommande demonstrationen med rasister och antirasister, rör det sig om cirka 600 involverade poliser som ska samarbeta.

– På senaste Salemkommenderingen hade vi drygt femton avdelningar, var och en med fyra grupper om åtta personer där varje avdelning har sitt ansvarsområde. Några finns vid samlingsplatsen, några säkrar och anvisar väg och håller demonstrationståget innanför de områden man kommit överens om. På deras ansvar ligger också att skydda dem i tåget från angrepp utifrån. Ytterligare några avdelningar finns vid slutstationen för tåget och så vidare, förklarar Lena Von Sydow.

– Min avdelning var en så kallad taktisk reserv och hade initialt ansvar för Stockholm city. Där kollade vi av om det fanns eventuella hotbilder mot demonstranterna, höll koll på om det dök upp oväntade saker och försökte styra undan och förhindra att det utvecklades till upplopp och bråk. Det handlade mycket om att åka runt och hålla ögon och öron öppna. När det senare blev problem i Salem förflyttade vi oss dit för att stötta arbetet där.

Att kunna hantera människor och inte låta sig provoceras är självklart av stor vikt för alla poliser som arbetar i yttre tjänst. Särskilt när man har att göra med grupper som inte har mycket till övers för

just polismakten. Och med den nya strategin blir den personliga insatsen från de enskilda poliserna ännu tydligare. Mental inställning och förberedelser är därför av största vikt inför högriskkommenderingarna.

– Normalt har vi ett förberedande möte med insatschefen och kommenderingscheferna någon vecka innan. Där får vi information och order om hur vi ska gå till väga, vilka grupper som är involverade och vad dialoggrupperna haft för kontakter med dem. Sedan träffar vi våra gruppchefer och tittar på upplägg; vi kontrollerar kartor, färdvägar, vilka fordon vi ska använda, hotbilder, eventuella order från insatschefen och så vidare, säger Lena Von Sydow.

Gruppcheferna informerar sedan alla sina gruppmedlemmar om vilka uppgifter var och en har, eventuella hotbilder som finns och vilket syfte man har med kommenderingen. Samma information lämnar även avdelningschefen muntligt i ett stormöte samma dag som kommenderingen äger rum.

– Jag tycker att vi fått en mycket större tydlighet idag, säger Lena Von Sydow. Från den som har ledningen ner till den enskilda gruppmedlemmen. Alla vet vilken strategi man använder och hur målet ska uppnås.

Ulrika Lichtenberg

Patrullerande polis, hundförare och instruktör
för polishundträning i Blekinge län.

Ett genuint intresse för hund och massor av tid att lägga på träning – som hundförare inom polisen krävs både engagemang, uthållighet och yrkeskunskap.

En vanlig patrullhund används i det dagliga polisarbetet och kraven på både hund och förare är höga. Uppgifter som att spåra försvunna människor, leta bevismaterial vid inbrott, skydda sin förare och hans eller hennes kollegor i hotfulla situationer är bara några exempel på vad hund och hundförare används till.

– Arbetet är väldigt, väldigt skiftande, säger Ulrika Lichtenberg, 37, patrullerande polis, hundförare och instruktör för polishundträning i Blekinge län. Min placering är fortfarande vanlig ordningspolis men med hund kallas man ju även in om det är något annat slags jobb där hund behövs.

VID SÅDANA SITUATIONER handlar det ofta om mer konkreta brott som till exempel saknade personer, bränder, sök efter narkotika eller misstänkta våldtäkter. Med hjälp av hundens nos kan man både hitta brännbara vätskor, rester efter narkotika eller utspilld sperma. Alltsammans bevismaterial som för det vanliga ögat är näst intill omöjliga att upptäcka men som med hundens hjälp gör polisens arbete lättare och oddsen för att lösa ett fall betydligt högre.

– Hundarna är till otroligt stor hjälp och det är väldigt fascinerande att se dem jobba. Just när det gäller att hitta narkotika, brandhårdar och våldtäkter eller saker som slängts iväg eller lämnats kvar av gärningsmannen i närheten av en brottsplats är hundens förmåga helt unik, säger Ulrika Lichtenberg.

– Ett tillfälle när vi ordningspoliser har stor användning av hund är när vi behöver spåra vid inbrott. Det kan vara någon som sett en misstänkt person springa ifrån en plats och griper vi personen i fråga kan vi låta hundarna söka efter bevismaterial, till exempel stulet gods som inbrottstjuven slängt ifrån sig längs flyktvägen, som kan vara kopplade till själva brottet. Många gånger hade man inte löst ett fall utan hundarnas hjälp.

ÄVEN VID STÖRRE FOLKSAMLINGAR eller tillfällen när det är risk för upplopp eller bråk är polishunden ett användbart ”redskap” till nytta och hjälp för polisens arbete. Här fungerar den som skydd för polisen själv men också för att skapa lugn och respekt hos allmänheten.

– Vi använder ofta hundar när vi patrullerar utanför klubbar och andra uteställen nattetid, säger Ulrika Lichtenberg. Det har en väldigt lugnande verkan på folk. Sedan tror jag att de upplevs som en stor trygghet av kollegorna. Särskilt på en lite mindre ort som här där vi inte har så många poliser.

Men att arbeta som polishundförare omfattar inte bara vanligt polisarbete. Träning och utbildning av hundarna är en stor del av jobbet och här krävs både engagemang och hundkunskap.

– Det är ett rätt speciellt jobb att arbeta som hundförare inom polisen för man måste lägga mycket av sin fritid på det här, säger Ulrika Lichtenberg. Visserligen har vi sex timmars träning under arbetstid per vecka men det räcker inte på långa vägar.

En vanlig patrullerande hund ska kunna både skydd, räddningsök, uppletande, sök på gamla och färska spår både på asfalt mitt i storstaden och ute i skog och mark. Det kräver att man håller igång och verkligen tränar dagligen. Själv har Ulrika Lichtenberg schäfern

Hassemans Egon som är tre år – en kollega hon arbetat med sedan han bara var en liten valp. Tillsammans med honom lägger hon varje dag cirka tre timmar utanför arbetstid för att hålla konditionen och hjärnan i trim.

– Om man tar en valp som jag gjorde får man lägga extra mycket tid. Först när hunden är 18 månader kan den göra ett lämplighetsprov och tas in i tjänst. Fram till dess är det träning på egen hand som gäller.

Utöver de vanliga kunskaperna som en patrullhund ska besitta kan man, om hunden är lämplig och man själv önskar, ytterligare förkovra sig med en tilläggsdressyr för ett utökat arbetsområde. Egon är specialutbildad i narkotikasök och kallas tillsammans med Ulrika Lichtenberg därför in för att assistera vid större narkotikautredningar.

– När det gäller tilläggsdressyrer är det helt frivilligt om man vill träna sin hund på det men jag tycker det är spännande att få ett utökat arbetsområde. Just när det rör sig om att leta narkotika, döda kroppar, brandhärddar och även sperma vid våldtäkter har polisen dessutom en hel del hundar som är renodlade bara på det. Men jag trivs med att göra lite av varje.

FÖR ATT BLI HUNDFÖRARE inom polisen krävs, förutom vanlig polisutbildning, en specialutbildning på sju veckor. Och gärna en bakgrund där man varit i kontakt med och lärt sig handskas med hundar.

– Det är inte ett måste att man haft hund innan med självklart är det en fördel. Och man måste definitivt vara beredd på att lägga sin fritid på hunden. Innan jag blev polis höll jag på att tävla och träna med brukshundsklubben en massa och förutom Egon har jag och min man tre hundar till. Så man kan ju onekligen säga att man tar med sig jobbet hem, avslutar Ulrika Lichtenberg.

Joel Gerdin

Ordningsspolis i Linköping.

Lugna en hysterisk mamma som ska lämna ifrån sig sitt barn, resonera med en instabil psykosdrabbad person eller försöka hindra någon från att ta sitt liv. Scenarierna kan vara många när ett handräckningsärende ska utföras. Och poliserna som sköter jobbet ska kunna tackla dem alla.

Varje år genomförs runt 20 000 handräckningsärenden där nära hälften av landets alla poliser kommer i kontakt med människor som lider av psykiska problem. Ärendena kan röra sig om allt från att polisen ska agera "bodyguard" för olika myndighetspersoner till omhändertaganden av barn, ungdom och psykiskt sjuka. Till skillnad från andra myndigheter har polisen befogenhet att ytterst använda våld för att genomföra sina uppgifter. Och det är därför de vid handräckning önskas som biträde.

– Handräckningsbegäran kan komma från massa olika myndigheter eller personer, säger Joel Gerdin, 29, ordningspolis i Linköping sedan fem år. Kronofogden, sotare eller djurskyddsinspektörer kan begära handräckning om de behöver komma in i en persons hem – till exempel för att mäta ut gods – och känner sig hotade. Då är vi mest med som back-up för dem. Sedan finns det ärenden där vi själva hamnar i en situation med en människa där vi bedömer att personen behöver tas in.

VANLIGAST ÄR DOCK HANDRÄCKNINGÄRENDEN som berörs av LVU (lag med särskilda bestämmelser om vård av unga) samt LPT (lag om psykiatrisk tvångsvård). Då är det socialen och psykiatrin som vanligtvis begär hjälp med hämtning och transport av barn, ungdom och psykiskt sjuka som av någon anledning ska tvångsomhändertas. Och förberedelse tiden inför ett handräckningsärende är kort för den enskilde radiopolisen.

– Vanligtvis får vi ett samtal från kommunikationscentralen och då har de ett ärende som vi ska genomföra omgående, säger Joel Gerdin. Gäller det ett LVU-ärende brukar det finnas lite information att få tag i. Men när det gäller LPT, psykisk handräckning, får vi alldeles för dålig information. Ändå är det just de handräckningarna som är både svårast och farligast för oss poliser.

VID OMHÄNDERTAGANDE av barn och ungdom, fortsätter han, brukar det vanligtvis finnas någon ansvarig från socialen närvarande och då är det lättare att få både information och en lägesbeskrivning när man kommer fram. När psykiskt sjuka ska hämtas och transporteras är det dock sällan någon från psykvården med – polisen får helt enkelt klara sig själv. Då gäller det för Joel Gerdin och hans kollega att, under den tid det tar att köra till aktuell adress, försöka måla upp olika scenarier som kan komma att utspela sig.

– Har vi tur kan vi få reda på vilken sjukdomsbild det rör sig om, men lika ofta vet vi inte vad det handlar om alls. Då är det helt och hållet vi själva som ska bedöma vad personen i fråga lider av och hur vi ska agera. Personligen anser jag att vår kompetens på det området definitivt inte är tillräcklig och det hade varit önskvärt med en mer mobil psykiatri och ett större samarbete mellan oss och psykvården.

Han berättar att de personer man ska ta om hand kan uppträda med allt från apati till aggressiva utfall och kraftiga provokationer. Något som i värsta fall kan få både våldsamma och tragiska konsekvenser.

– Man får ju ha i bakhuvudet att personen man träffar är psykiskt sjuk och inte låta provokationer bekomma en. Sedan är man ju alltid lite orolig för att personen man pratar med faktiskt ska gå till fysiskt angrepp.

Även om det inte händer särskilt ofta så räcker ju det att det sker en gång ... då kan det ju vara det sista man gör. Det hade vi ju ett tragiskt bevis på i somras när en polis blev dödad vid ett sådant handräckningsärende.

Men det finns även andra situationer som kan vara svåra att bemöta. Föräldrar som förtvivlat vill hålla kvar sina barn när socialen tvångsomhändertar, missbrukare som misskött sina djur och inte vill släppa in djurvårdsinspektörer, personer som hotar ta sitt liv och så vidare. Och varje enskilt tillfälle kräver sin egen taktik.

– Förmågan att prata med olika folk i olika situationer är ju något man får lära sig själv och utav äldre kollegor. Och det är inte alltid lätt att veta vad som är rätt att säga i en given situation, säger Joel Gerdin. Jag hade bland annat ett tillfälle där en tjej stod på fönsterbläcket på fjärde våningen och tänkte hoppa och jag hamnade nedanför. Då blev jag otroligt osäker och var väldigt rädd för att jag skulle säga något felaktigt – något som faktiskt skulle få henne att hoppa istället för att låta bli. Det var en oförberedd känsla och jag visste inte riktigt hur jag skulle klara ut situationen.

GENOM ATT SAMTALA EN STUND lyckades dock Joel Gerdin övertyga kvinnan att avstå från att hoppa. Men känslan av att det man gör och säger också kan få oönskade konsekvenser finns där ändå alltid i bakhuvudet.

– Vi ska ju vara halvexperter på många saker. Handräckningen är bara en del. De beslut vi behöver fatta i olika situationer är oftast sekundperativa och har man arbetat i åtta timmar redan innan kanske man inte alltid har de bästa förutsättningarna, säger Joel Gerdin. När det kommer till att hantera psykiskt sjuka människor

blir man ibland lite rädd för sin okunskap och vilka konsekvenser ett felaktigt ord eller formulering skulle kunna få.

Men han påpekar också vilken tillfredsställelse man lika ofta känner i jobbet och hur stimulerande det kan vara att faktiskt lyckas med att hjälpa en annan människa – som den självmordsbenägna kvinnan på fönsterbläcket.

– En av tillfredsställelserna med att vara polis är att kunna hantera och lösa situationer som andra inte skulle klara av. Det känns ju onekligen väldigt bra och utvecklande.

Ylva Carlsson & Jan-Anders Jönsson

Ylva Carlsson är stationerad som sambandsman i Haag, Holland
och Jan-Anders Jönsson i Vilnius, Litauen.

Som sambandsman inom polisen ska många kvaliteter uppfyllas: förmåga att nätverka, självständighet, språksinne och en generell kunskap om den kriminella sektorn. Men framför allt måste man vara socialt kompetent.

– Arbetet som sambandsman handlar till stor del om att skapa och underhålla kontakter i värdlandet där man är stationerad. Man får ju ett helt annat bemötande om man har ett ansikte på de personer man samarbetar och utbyter information med, säger Ylva Carlsson, 42, sedan ett år stationerad som sambandsman i Haag, Holland.

Under sitt första år har Ylva Carlsson ägnat sig åt att resa runt och träffa kollegor och samarbetspartners bland lokal polis, tull, åklagarmyndighet och internationella rättsinstanser. Både för att lära känna sina informationskällor och få mer kunskap om värdlandets kriminella struktur och gången kring hanteringen av olika brott.

– Enkelt kan man säga att jag är en polisiär förbindelselänk mellan de nordiska länderna och Beneluxländerna. Jag kopplar ihop dem som kan ge rätt upplysningar eller som ska arbeta med ett fall här nere med dem som arbetar med samma fall hemma i Sverige. Det innebär att jag ska kunna hantera allt ifrån enkla frågor som att få fram uppgifter om ägaren till en bil till att koordinera kontakter kring större brott där man ska bedriva spaning i varandras länder, säger Ylva Carlsson.

SOM SAMBANDSMAN gäller det att skapa ett förtroende och en relation till dem man arbetar med. I Holland är detta inte något större problem även om det kan ta tid. Betydligt svårare är det i till exempel öststater där nordisk polis också har sambandsmän. I Vilnius, Litauen arbetar Jan-Anders Jönsson, 56, sedan tre år.

– Här är korruptionen ganska omfattande så mitt arbete handlar massor om att hitta samarbetspartners som verkligen är professionella och seriösa. Vi är ju vana i våra länder att om vi lämnar eller får information från en myndighet så vet vi att den verkligen är riktig och att den når rätt personer. Här får man passa sig så att viktig information inte hamnar i fel händer och kommer ut till folk som kan göra att till exempel en spaning förstörs.

VÄRST KORRUMPERADE, berättar han, är polis, tull och hälsovård. Därför kan det vara bra att, som han själv, ha arbetat operativt med internationell brottslighet i dessa länder – och därför ha personliga kontakter man litar på från tidigare.

– När jag startade upp kontoret här i Litauen 2005 hade jag arbetat med internationell narkotikahandel och trafficking i många år hemifrån Sverige. Så jag hade ett ganska bra kontaktnät här redan innan jag kom ner. Sedan hade min kollega på dåvarande kontoret i Lettland en del kontakter som jag tog över och det var definitivt en fördel.

Utöver demharmansomsambandsmaniförstahanddeinternationella deskarna (som Europol och Interpol) att arbeta mot. De isinturharmmånga kontakter och kan rekommendera vidare till personer som är pålitliga.

Detsamma gäller för Ylva Carlsson i Haag, men här finns inte alls problemet med korruption. Och efter att ha haft ett samarbete med Norden i trettio år har hon en rad förutbestämda och pålitliga kontaktytor att använda sig av. Både när det gäller att förmedla samarbetsförfrågningar och information mellan länderna men också när det gäller att bli uppdaterad kring eventuell internationell brottslighet som riktas mot våra nordiska länder.

– Det handlar ju om att kunna pejla in och vara lite av en generalist inom polisycket för att jobba med det här. Det som vi får förfrågningar och upplysningar kring kan vara allt från stölder och rån till miss-handel och smuggling. Då gäller det att hålla ögon och öron öppna om det är saker på gång som berör våra nordiska länder. Då är det här med kontakter och att nätverka otroligt viktigt – det är när man är ute bland folk som rykten når en, säger Ylva Carlsson.

PÅ SITT KONTOR I VILNIUS håller Jan-Anders Jönsson med. Då han först tog arbetet som sambandsman i Litauen trodde han att det framför allt skulle röra sig om samarbeten och förfrågningar kring narkotika-smuggling och människohandel, men inga av dessa brott har varit utmärkande hittills. Istället handlar det framför allt om stölder med enorma pengasummor som rinner ur våra nordiska länder i en allt högre takt.

– Något som varit otroligt omfattande de senaste åren är stölder och smuggling av båtmotorer från både Sverige och Norge hit ner. Det rör sig om flera tusentals motorer och för försäkringsbolagen handlar det om 30–40 000 kronor per motor, säger Jan-Anders Jönsson. Och nu börjar allt fler reservdelar från bilar, som GPS-navigatorer, krockkuddar och liknande att stjälas för försäljning i Öststaterna. Och där blir kostnaderna ännu högre – upp emot 85 000 kronor för att reparera en bil som fått inbrott i det syftet.

– Det krävs inte många bilar för att summorna ska uppgå till miljonbelopp – nästan mer än narkotikasmuggling. För mig gäller det att skaffa så mycket information runt den här slags internationella

brottsligheten som möjligt för att våra länder ska kunna samarbeta och stoppa utvecklingen, säger Jan-Anders Jönsson.

Problemet för hans del är dock att man i länder som Litauen med grannar, fortfarande inte är vana att arbeta internationellt. Svårigheten att skapa ett förtroende mellan lokal polis, tull och gränspolis och sambandsmännen är stor. Överallt finns en rädsla för vad som händer med informationen när den lämnar de lokala kontoren.

– Man är ju till och med rädd för sina egna landsmän som ofta är korrumperade, säger Jan-Anders Jönsson. Därför måste jag få dem att förstå att det går att lita på oss – att vi i våra länder inte säljer vidare information utan använder den för att man ska kunna arbeta tillsammans för att motarbeta den internationella brottsligheten. Det är ett svårt arbete men otroligt intressant och stimulerande.

KATARINA PETERSÉN NIELSEN

är född 1968 och har varit verksam journalist sedan 1996. Driver sin frilansfirma Kp-Write i Stenungsund norr om Göteborg.

LINDA SUNDGREN

är född 1970 och har varit verksam frilansjournalist sedan 1996. Driver sin firma ArTicle Point i Åkersberga nordost om Stockholm.

Utveckla polisutbildningen

Under flera år har röster höjts för att utveckla polisutbildningen. Denna, som omfattar två och ett halvt års studier, är uppdelad på fyra terminers heltidsstudier och sex månaders praktik vid en polismyndighet. Både medborgare och poliser vinner på att polisutbildningen blir en högskoleutbildning:

- **Polisyrrket måste vila på en vetenskaplig grund**

Polisyrrket kräver en utbildning som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Det behövs forskning av poliser som tittar på konkreta situationer ute i den polisiära vardagen. Genom att polisutbildningen blir en högskoleutbildning skapas en plattform för forskning.

- **Den reflekterande polisen**

Framtidens poliser måste ha förmåga att ta till sig och analysera kunskap för att sedan omsätta den i praktiskt polisarbete. Poliserna måste också ständigt vara beredda på att anpassa sig efter förändringar samtidigt som de självständigt ska kunna urskilja problem och föreslå lösningar. Högskoleutbildningar skapar en god grund för detta.

- **Utbildningen kan drivas på flera orter i landet**

Det finns 14 universitet och 22 högskolor i Sverige idag. Om polisutbildningen blir en högskoleutbildning kan dessa ansöka om att få starta polisutbildningar vilket i sin tur innebär att vi kan få en spridning av polisutbildningarna.

- **Längre praktik**

Med en förlängd utbildning kan de praktiska momenten i utbildningen bli fler samtidigt som praktiken förlängs. Det innebär att studenterna hinner bli mer säkra i sin yrkesroll.

- **Fler kvinnor och fler personer med annan etnisk bakgrund**

Det behövs fler kvinnor och fler med annan etnisk bakgrund om poliskåren ska spegla samhället. En reformering av polisutbildningen innebär att dessa grupper får upp ögonen för polisyrket.

- **Stoltare poliskår**

En tydlig trend är att allt fler med högskoleutbildning anställs inom Polisen. För att undvika revirstrider mellan grupperna inom polisen är det viktigt att poliserna känner stolthet över sin egen profession. En högskoleutbildning skulle bidra till en stolt polis.

Polisförbundet

Box 5583, 114 85 STOCKHOLM, Tfn 08-676 97 00, www.polisforbundet.se